

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové, soudce Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaje) a soudce Davida Uhlíře ve věci ústavní stížnosti **A. F.**, zastoupené JUDr. Rostislavem Puklem, advokátem se sídlem Svatoplukova 519, 698 01 Veselí nad Moravou, **proti výrokům II. a III. rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 38 Co 192/2014-162 ze dne 15. 10. 2015**, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení, t a k t o:

I. Výroky II. a III. rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 38 Co 192/2014-162 ze dne 15. 10. 2015 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se v dotčených výrocích ruší.

III. Stěžovatelce se náhrada nákladů řízení nepřiznává.

O d ů v o d n ě n í:

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení výroků o nákladech řízení před soudem prvního stupně a odvolacím soudem v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to zejména pro porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“).

2. Z napadeného rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu, vedeného u Okresního soudu v Hodoníně pod sp. zn. 10 C 94/2012, Ústavní soud zjistil, že žalobce Ing. P. J. (dále jen vedlejší účastník) se žalobou u jmenovaného soudu proti stěžovatelce domáhal určení, že je vlastníkem určitého pozemku v katastrální území Velká nad Veličkou. Okresní soud v Hodoníně rozsudkem ze dne 11. 12. 2013, č. j. 10 C 94/2012-123, žalobu zamítl a žalobci uložil nahradit stěžovatelce na nákladech řízení částku 37 942 Kč. K odvolání vedlejšího účastníka Krajský soud v Brně v záhlaví označeným rozsudkem rozsudek nalézacího soudu ve věci samé jako věcně správný potvrdil (výrok I.). Ve výroku o nákladech řízení jej změnil tak, že vedlejšího účastníka zavázal zaplatit stěžovatelce částku ve výši 13 957 Kč (výrok II.). Konečně uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit stěžovatelce na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 7 023 Kč (výrok III.).

II.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítla, že se domáhala přiznání náhrady nákladů řízení podle § 9 odst. 3 a odst. 4 advokátního tarifu. Napadeným rozhodnutím prý odvolací soud postupoval nesprávně dle § 9 odst. 1 advokátního tarifu, což stěžovatelka považuje za extrémní libovůli soudu, neboť ani jedna z interpretací § 9 advokátního tarifu tento výklad neumožňuje. Z konstrukce ustanovení § 9 advokátního tarifu je dle stěžovatelky zřejmé, že v případě § 9 odst. 4 písm. b) se jedná o ustanovení speciální k ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu a vztahuje se na tarifní hodnotu ve věcech určení právního vztahu k nemovité věci. V daném případě není známa a ani ze spisového materiálu nebylo lze dovést cenu předmětné nemovitosti, proto měl Krajský soud v Brně postupovat dle ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) ve spojení s § 9 odst. 4 písm. b) a § 11 odst. 1 písm. a), d) a g), § 13 odst. 3 advokátního tarifu, kdy měl přiznat stěžovatelce právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně ve výši 37 957 Kč, které podrobněji vyčíslila. Tarifní hodnota je dle ní určena ve výši 50 000 Kč, neboť spor o určení vlastnictví k nemovité věci je sporem, zda tu je nebo není právo k nemovité věci, přičemž příkladmo odkázala na usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 83/14, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1021/2015. K tomu však dle mínění stěžovatelky nelze přehlédnout, že odvolací soud aplikoval právní předpis mimo jiné s účinností do 31. 12. 2012, ačkoli o nákladech řízení bylo rozhodováno až v roce 2015. Přitom je rozhodný okamžik v době rozhodování o nákladech řízení, nikoliv doba, kdy byl úkon učiněn. Stěžovatelka dále navrhl, aby jí podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu bylo přiznáno právo na náhradu nákladů tohoto řízení ve výši 6 800 Kč vůči účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, které blíže vyčíslila. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud vyslovil porušení shora označených základních práv a napadené nákladové výroky rozsudku Krajského soudu v Brně zrušil.

III.

4. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že namítá-li stěžovatelka, že odměna právního zástupce, tvořící část jejích nákladů řízení, měla být stanovena podle jiných ustanovení advokátního tarifu, jedná se o námitky, jimiž se Ústavnímu soudu nepřísluší zabývat. V předmětné věci se senát odvolacího soudu přiklonil k závěru, že za situace, kdy z obsahu spisu nebyl zřejmý žádný relevantní podklad pro stanovení hodnoty nemovitosti, o niž ve sporu šlo, bylo by její cenu možno stanovit jen znaleckým posudkem, který by byl znamenal prodražení a prodloužení řízení. Je tedy evidentní, že uvedená nemovitost je věcí penězi ocenitelnou, ovšem její cenu bylo možno zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. Proto byla tarifní hodnota v tomto případě odvolacím soudem stanovena dle § 9 odst. 1 advokátního tarifu, přičemž aplikace § 9 odst. 3 písm. a), resp. § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, právě vzhledem k tomu, že nešlo o věc penězi neocenitelnou, nepřicházela v úvahu. Krajský soud navrhl, aby ústavní stížnost byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta. Vedlejší účastník se nevyjádřil.

5. V replice k vyjádření krajského soudu stěžovatelka vyjádřila nesouhlas s jeho úvahami a setrvala na svém původním odůvodnění. Ústavní soud současně v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

6. Usnesením Ústavního soudu č. j. I. ÚS 269/16-21 ze dne 14. 6. 2016 bylo řízení o ústavní stížnosti přerušeno, neboť vedlejší účastník podal proti napadenému rozsudku Krajského soudu (jako celku) dovolání, které bylo posléze odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu č. j. 22 Cdo 3057/2016-195 ze dne 30. 11. 2016. Důvod přerušení řízení tak odpadl a v řízení bylo pokračováno.

7. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, Krajského soudu v Brně, obsah naříkaného soudního aktu i příslušného spisového materiálu, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. V dané věci je podstatné, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení muselo být použito znění advokátního tarifu platné do 31. 12. 2012 a zejména od 1. 1. 2013. S účinností od tohoto data bylo do advokátního tarifu vloženo ustanovení § 9 odst. 4 písm. b), a to vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 486/2012 Sb. Dle jejího přechodného ustanovení (čl. II) platí, že za právní služby poskytnuté přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky přísluší advokátovi odměna podle advokátního tarifu ve znění účinném do dne nabytí účinnosti novelizující vyhlášky. Odměna za úkony právní služby učiněné do 31. 12. 2012 se proto odvíjí od znění advokátního tarifu platného do 31. 12. 2012. Ústavní soud se již k problematice použití rozhodných ustanovení advokátního tarifu ve své rozhodovací praxi vyslovil. V nálezech sp. zn. II. ÚS 598/2000 a sp. zn. I. ÚS 712/01 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná v elektronické podobě na <http://nalus.usoud.cz>) zaujal právní názor, že z dikce ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu jednoznačně vyplývá, že částka 10 000 Kč (vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 276/2006 Sb. zvýšená na 25 000 Kč a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 486/2012 Sb. na 35 000 Kč) se považuje za tarifní hodnotu ve věcech určení neplatnosti právního úkonu, jen pokud předmětem tohoto úkonu je věc nebo plnění penězi neocenitelné. Později akceptoval výklad obecných soudů, že zmíněné ustanovení advokátního tarifu lze použít i v případech, kdy sice jde o věci ocenitelné, ale pouze s velkými obtížemi a náklady (usnesení ze dne 22. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 2581/13). Výklad připouštějící použití ustanovení § 9 odst. 1 advokátního tarifu Ústavní soud neaproboval a tento výklad nesdílel ani Nejvyšší soud. Za úkony učiněné do 31. 12. 2012 měla tedy být přiznána odměna dle ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu a nikoli dle odst. 1 citovaného ustanovení.

8. Samotné nesprávné použití příslušného ustanovení advokátního tarifu za úkony poskytnuté do 31. 12. 2012 by nezavdalo důvod k zásahu Ústavního soudu. Většina úkonů právní služby (celkem devět) však byla poskytnuta po 1. 1. 2013 a i zde krajský soud aplikoval nesprávné ustanovení advokátního tarifu. K aplikaci nové právní úpravy se dosud Ústavní soud vyjádřil pouze ve svých usneseních, kdy pro zjevnou neopodstatněnost odmítal ústavní stížnosti proti aplikaci ustanovení § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu obecnými soudy (I. ÚS 83/14, II. ÚS 2084/14, II. ÚS 2639/14, III. ÚS 2383/15, III. ÚS 2563/15 a III. ÚS 3815/16).

9. V prvním ze zmíněných usnesení vydaném dne 17. 3. 2014 pod sp. zn. I. ÚS 83/14 Ústavní soud uvedl, že "z konstrukce ustanovení § 9 advokátního tarifu je zřejmé, že se v případě § 9 odst. 4 písm. b) jedná o ustanovení speciální k ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu a vztahuje se na tarifní hodnotu ve věcech určení právního vztahu k nemovité věci". V dalším usnesení sp. zn. II. ÚS 2084/14 dodal, že "vyhláškou

č. 486/2012 Sb. (novelou advokátního tarifu) bylo totiž s účinností od 1. 1. 2013 do advokátního tarifu včleněno mj. ustanovení § 9 odst. 4 písm. b), podle něhož: "částka 50 000 Kč se považuje za tarifní hodnotu ve věcech (...) uvedených v odstavci 3 písm. a), jde-li o právní vztah k podniku, nemovitosti, nebo právo z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví. Z textu tohoto ustanovení je zcela jasně patrné, že s aplikací ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu (jež vytrženo z kontextu stále hovoří pouze o neocenitelné věci, resp. neocenitelném plnění) je počítáno i ve vztahu k věcem ocenitelným - např. ve vztahu k nemovitostem, které jsou v citovaném ustanovení explicitně zmíněny a o něž se jednalo i v nyní projednávané věci. Ve světle této změny podústavního práva již proto není bez dalšího použitelný dříve vyslovený právní názor obsažený v citovaných nálezech, podle něhož paušální částka podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu může být považována za tarifní hodnotu ve věcech týkajících se věci či plnění *stricto sensu* neocenitelných (k tomu srov. *mutatis mutandis* i usnesení ze dne 17. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 83/14). Ústavní soud tedy konstatuje, že ve světle citované novelizace advokátního tarifu nelze bez dalšího přebírat závěry plynoucí z judikatury vztahující se k předchozí právní úpravě."

10. Též Nejvyšší soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení vychází z ustáleného právního závěru, že při absenci ověřitelného údaje o ceně nemovitosti, jako tomu je v nyní souzené věci, je spor o určení vlastnictví nemovitosti sporem ve smyslu § 9 odst. 3 písm. a), respektive (v souvislosti s novelizací advokátního tarifu prostřednictvím vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 486/2012 Sb.) sporem ve smyslu § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu. Je tedy zapotřebí při stanovení výše mimosmluvní odměny advokáta vycházet (od 1. 1. 2013 v důsledku účinnosti vyhlášky č. 486/2012 Sb. novelizující advokátní tarif) z fixní tarifní hodnoty ve výši 50 000 Kč (viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1302/2015, sp. zn. 28 Cdo 1665/2015, sp. zn. 30 Cdo 1021/2015 aj., veřejnosti dostupná na adrese www.nsoud.cz).

11. Stěžovatelce je tedy nutno dát za pravdu, poukazuje-li na nutnost použití ustanovení § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu. Jestliže v poměrech souzené věci nebylo možno bez obtíží zjistit hodnotu předmětného pozemku, byl soud povinen vyjít z tarifní hodnoty uvedené v § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu.

12. Ústavní soud však nemůže přisvědčit argumentaci stěžovatelky týkající se rozhodného znění advokátního tarifu, které měl odvolací soud použít. Ustanovení § 9 odst. 4 písm. b) bylo do advokátního tarifu vloženo teprve vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 486/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2013. Dle jejího přechodného ustanovení (čl. II) platí, že za právní služby poskytnuté přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky přísluší advokátovi odměna podle advokátního tarifu ve znění účinném do dne nabytí účinnosti novelizující vyhlášky. Krajský soud tak nepochybil, pakliže na (malou) část úkonů advokáta aplikoval znění advokátního tarifu účinné do 31. 12. 2012.

13. Ze všech výše uvedených důvodů tudíž Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení napadených nákladových výroků předmětného rozsudku Krajského soudu v Brně pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci je Krajský soud v Brně vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

14. Nad rámec nezbytného odůvodnění považuje Ústavní soud za potřebné vyjádřit svou pochybnost o správnosti a udržitelnosti výkladu advokátního tarifu, podle kterého se i po 1. lednu 2013 výše odměny advokáta odvíjí od skutečnosti, zda se v soudním spisu nachází ověřitelný údaj o ceně sporných nemovitostí. Nebylo by vhodnější vždy aplikovat ustanovení § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu? Přítomnost či absence takového údaje je totiž skutečností značně nahodilou. Nevypovídá vůbec nic o náročnosti soudního sporu či o náročnosti poskytované služby. Výše odměny advokáta se však v závislosti na této nahodilé skutečnosti může lišit v řádech. Před zahájením soudního sporu by přitom měl mít účastník (alespoň za pomoci svého právního zástupce) možnost učinit si představu o možných nákladech řízení, a to opět alespoň v již zmíněných řádech. Tedy zda se náklady řízení mohou pohybovat v desítkách či až ve stovkách tisíc korun. V této věci se však Ústavní soud nemusel těmito úvahami zabývat a je nepochybně vhodnější, aby se jimi zabýval Nejvyšší soud.

15. Stěžovatelka uplatnila v tomto řízení právo na náhradu nákladů řízení dle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu s tím, aby jí tyto náklady uhradil účastník nebo vedlejší účastník. Podle § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu náklady řízení před Ústavním soudem, které vzniknou účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, hradí sám účastník nebo vedlejší účastník, pokud tento zákon nestanoví jinak. Ustanovení § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu umožňuje v odůvodněných případech, podle výsledků řízení, usnesením uložit některému účastníkovi, popřípadě vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi jeho náklady řízení. V této věci Ústavní soud podmínky pro toto mimořádné rozhodnutí neshledal.

P o u ě n í: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 17. října 2017

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu